

Een onvoltooide opera

L'opéra inachevé

Un unfinished opera

Dominique Adrian

Traducteur : Anneleen Spiessens

Édition électronique

URL : <http://journals.openedition.org/temoigner/1593>

DOI : [10.4000/temoigner.1593](https://doi.org/10.4000/temoigner.1593)

ISSN : 2506-6390

Éditeur :

Éditions du Centre d'études et de documentation Mémoire d'Auschwitz, Éditions Kimé

Édition imprimée

Date de publication : 31 décembre 2014

Pagination : 34-35

ISBN : 978-2-84174-688-0

ISSN : 2031-4183

Référence électronique

Dominique Adrian, « Een onvoltooide opera », *Témoigner. Entre histoire et mémoire* [Online], 119 | 2014, Online op 01 janvier 2016, geraadpleegd op 23 octobre 2020. URL : <http://journals.openedition.org/temoigner/1593> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/temoigner.1593>

EEN ONVOLTOOIDE OPERA

© Wilfried Hosi

OPERA Joseph Roths *Job* bewerken voor de scène: het is een hele uitdaging. In 1939 waagde Erich Zeisl zich aan de opdracht, zonder die evenwel te voltooien. Meer dan zeventig jaar later haalt de Opera van München het stuk opnieuw boven, maar helemaal ‘af’ is de nieuwe versie niet.

Het is niet meteen strandlectuur maar *Job*, de prachtige korte roman van Joseph Roth, is een absoluut pareltje en een bijzonder ontroerend document dat beschrijft hoe het Joodse leven in Centraal-Europa van de kaart wordt geveegd door de ingrijpende conflicten van de twintigste eeuw. Mendel Singer, een eenvoudige schoolmeester, leeft in een Joods dorpje aan de grens met het Russische keizerrijk voor 1914. Nadat zijn beide zonen omkomen in de Eerste Wereldoorlog, verhuist hij noodgedwongen naar Amerika, waar hij ook zijn vrouw en dochter verliest. Hij lijkt te bezwijken, maar dan gebeurt er een mirakel. Het is een beklievende roman, die uitnodigt tot een bewerking op de bühne. Johan Simons’ toneeladaptatie uit 2008 was al even meeslepend als het origineel. Ditmaal gaat de Beierse Staatsopera aan de slag met de onvoltooide opera van componist Erich Zeisl, die net als vele andere en bekende artiesten onder de nazi’s in exil moest leven. Het stuk (drieënhalf uur lang) wordt opgevoerd in een oude manege net boven München. Het onafgewerkte (maar

lange) fragment van Zeisl wordt gevolgd door een stuk van de Poolse componist Jan Duszyński dat losjes is gebaseerd op het libretto van Kafka.

Zeisl begon aan het werk in 1939, enkele maanden voordat hij naar de Verenigde Staten verhuisde. Net als het hoofdpersonage in de opera ervaart hij deze periode als bijzonder traumatisch. Enkel de eerste twee akten zal Zeisl afwerken. Wie ze beluistert, zal merken dat het niet alleen geldzorgen waren of tijdgebrek (dat is relatief, want de componist stierf pas in 1959) die maakten dat de opera nooit werd voltooid. Zeisl wilde zijn tekst situeren in een geïdealiseerd verleden, maar het ontbrak hem aan een coherente visie. Uit de bombastische Hollywoodiaanse ouverture blijkt weliswaar zijn talent als filmcomponist, maar de muziek weet niet de juiste sfeer te scheppen. In het volgende anderhalf uur doorlopen we de belangrijkste gebeurtenissen uit het boek, en maken Zeisl en zijn librettist ruimte voor beschouwende momenten die ons inzicht moeten geven in de psychologie van de personages. Jammer genoeg wordt net in deze passages teruggegrepen naar eerder traditionele elementen van het operagenre: de zangers krijgen individueel de kans om hun vocale capaciteiten te etaleren maar het geheel mist structuur en emotie. Zeisl slaagt er niet in zijn persoonlijke stempel te drukken op de opera, en dat verklaart waarschijnlijk waarom het nooit is afgemaakt.

Het tweede deel, dat speciaal werd uitgewerkt voor deze opvoering, kan ons meer bekoren. We herkennen er een taal in die kenmerkend is voor verschillende

soorten functionele muziek, zoals theater en film (Duszyński heeft ervaring in beide domeinen). Het resultaat is aangenaam, professioneel, doeltreffend maar opnieuw niet erg persoonlijk. In het tweede deel ontbreekt juist datgene waarvan er in het eerste deel te veel was: het verhaal zelf verdwijnt namelijk op de achtergrond. Wie de roman niet heeft gelezen, zal het fragmentarische scenario (en het mirakel op het einde) slechts met moeite kunnen volgen. In de hele opera vinden we werkelijk niets terug van de luchtigheid en transparantie van Roth, die een geraffineerde maar eenvoudige schrijfstijl hanteert.

Dirigent Daniel Grossmann is een van de initiatiefnemers van dit project. Hij leidt het Orchester Jakobsplatz dat hij zelf samenstelde, en dat verwijst naar het plein waar zich het Joods Museum van München bevindt. Op die manier krijgen de vervolgde Joodse componisten een stem. De hoofdrol is weggelegd voor Chris Merritt. Zijn inzet voor dit soort producties is bewonderenswaardig, maar zijn stem kan de rol niet aan: vaak staat hij te schreeuwen in plaats van te zingen. De rest van de cast, vooral geplukt uit de leden van de Beierse Staatsopera of de Opera Studio, maakt een betere indruk. Mária Celeng zet een overtuigende Myriam neer en Joshua Stewart speelt de rol van soldaat in de verschillende legers. De regie van Miron Hakenbeck, huisdramaturg bij de Opera van München, is dan wel functioneel en subtiel, het verhaal komt niet tot leven als bovendien de muziek onvoldoende ondersteuning biedt. Deze bewerking van Erich Zeisls *Hiob* is ontstaan uit een nieuwsgierigheid die we maar al te goed begrijpen. Toch illustreert deze opvoering opnieuw waarom de opera onafgewerkt is gebleven. Zelfs het vervolg van Jan Duszyński kan de zaak niet redden. ■

Dominique Adrian

(Vertaling: Anneleen Spiessens)

→ Meer info

- ◆ *Job, roman over een eenvoudige man* verscheen voor het eerst in Berlijn in 1930. De vertaling van Wilfred Oranje werd verschillende malen uitgegeven in België en Nederland.
- ◆ In 1939 begint componist Erich Zeisl te schrijven aan een opera gebaseerd op het boek van Roth. Hij zal alleen de twee eerste stukken afwerken naar het libretto van Hans Kafka.
- ◆ De Poolse componist Jan Duszyński en regisseur Miron Hagenbeck krijgen van de Opera van München de opdracht Zeisls opera *Hiob* te voltooien. Het stuk wordt opgevoerd in juli 2014.